

Kirjanikkude palgaküsimus

Friedebert Tuglas: Kirjanikupalkade ajaloost
R. Kangro-Pool: Valmuelu ainelisest probleemist
Friedebert Tuglas: Otsustaval silmapilgul
Henrik Visnapuu: Kartulid Ameerikast
Henrik Visnapuu: Kiri Tiibuse Jaagule
Tiibuse Jaak: Raadio Henrik Visnapuule

Kirjanikkude palgaküsimus

Friedebert Tuglas: Kirjanikupalkade ajaloost
Rasmus Kangro-Pool: Waimuelu ainelisest probleemist
Friedebert Tuglas: Otsustawal filmapiigul
Henrik Wisnapuu: Kartulid Ameerikast
Henrik Wisnapuu: Kiri Tiibuse Jaagule
Tiibuse Jaak: Raadio Henrik Wisnapuule

ODAMEES

ENSV TA Fr. H. Kruzwaldi nim
Kirjendusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

K.E.S. 1065

Kirjanikupalkade ajaloost

„Odüsseia“ kaheljandas laulus kirjeldatakse üht pidu Jaitaafia kuninga juures. Sammastik oli täis mõõraid. Rafsteist oinast, kahetja sita ja tats hārga oli pidulaua jaoks weristatud. Kui mõõrad olid jõdnud, algas laulit Demodokos laulu Odüsseuse wõitlusest Akhilleuse, Peleuse poja wastu. Selle järele kogunesid mõõrad jälle pidusaali. Demodokoselle walmistati nüüd koht auwõõraste wahel ja Odüsseuse ettepanekul anti talle tüse lihapäntsat piisku.

See oli esimene kirjanikuhonoraar, millest ajalugu teab jutustada.

Bitt ajalooline edenemisiärk eraldab Demodokose wāhenõudliku pōrsapraadi praeguse kirjaniku honoraarist. See pole mitte üksi honoraari, waid ühtlasi ka kogu kirjanduse ajalugu.

Kõigi alles poolmetisikuses elawate rahwaste juures antakse autori tasu loodusfaaduste näol. See seadus on maksiw nii hāsti homerose-aegiste greeklaste kui Kelti ja Põhjamaa rahwaste kohta muinasajal. Siis kuulus wūrsti ja ta wāgitegusid ülistaw laulik ta teenijate hulka ja sai sama ülalpidamise, mis muu pererahwas. Homerlikule ajale järgnes Greeka wahariikide ajajärk ja anderikas isit ešnes juba suuremate nõuetega kui enne. Demodokose ajale järgneb Pindarose aeg, mil luuletaja rāndab ühest teise, wõitjaid, wõidupidajaid ja muud haruldasi aineid ülistades. Nüüd tasuti ta waewa juba puhta rahaga. Nōnda olla Pindaros kord saanud 3.000 drakmat, kuna ta pidudel loomulikult oli weel kõrge ja hāsti toidetud auwõõras.

Suurte kurbmāngude ajajārgul said Ateenas need kirjanikud, kelle teotjeid eštamiswāärilisteks peeti, riigikassast tasu, mis oli küll wāhene kirjandusliku õnnestumisega wōrresdes. Tōõde wōistlusel oli nende wāäruse hindajaks kõige paremaist asjatundjaisit kōtku seatud jurj.

Alexandriinsel ajajārgul kogusid wūrstid kāsikirju ja maksid luuletajaile kindlat aastapalka. Nāit. oli Panaretose palk Ptolemarios Emergetese juures umbes 1 miljon marka praeguses Gesti rahas.

Kuid jarnasel puhul rippus kõik würsti häätahtlusest. Luuletaja pidi alati walmis olema oma isandat meelisklema.

Kirjanikkude seisukord Roomas keisrite ajal oli umbes samasugune. Raamatuid paljundati wabrifu wiisil. Orjad tegid seda tööd, ja raamatu hind ei erinenud palju praegusest. Kuid kuigi raamatutega kauplemine oli hästi korraldatud, ei langenud kirjaniku osaks sellest öieti midagi. Sest igaüks wõis raamatuid äratirju teha ega tarwitsenud autorile midagi maksa. Sellepärast wõisidki ainult rikkad kirjanduslikule tegewusele anduda. Wõi sündis siis kirjanduslik töö ainult rikkaste tellijate ja eestkostjate toetusel. Rooma kirjanduse ajalugu ongi ses mõttes metseenide, kunstitoetajate ajalugu.

Augustus ja tema kaasaeglased olid kõige heldemad ja Rooma kirjandus oli ka nende ajal kõige kõrgemal edenemisastmel. Kui Varius oli lõpetanud oma kuulsa, hiljem hukkunud tragöödia „Thyestese“, sai ta Augustuselt 1 miljoni sestertsi ehk 4 miljoni Cesti marka aupalgaks. Vergilius pärandas sures 10 miljoni sestertsi, mille eest wõlgnes tänu oma keiserlikkude sõprade heldusele. Horatiusest, kes vähemaga leppis, pidas hoolt ise Maecenas, kellelt kunstitoetajate üldnimetuski on põlwenenud.

Esimesel pilgul näib mõne Horatiuse wõi Vergiliuse elu kirjanikupõlwe ideaalina. Igapäewase elu hooled puudusid neil õnnelastel, nad said jagamatult kogu oma jõu wabasle loominguks keskendada. Kuid lähemalt järele mõeldes selgub, et selgi olemasolu kujul olid omad warjufüljed. Augustus ja Maecenas ei sündinud küll omi hooletasid ühes wõis teises sihis, kuid ometi toetasid nad neid iga tahes ainult sellepärast, et nad nende maitset wastasid. Luuletajad pidid oma toetajate maitsekohaselt looma, — uisugune oli nende kirjutamatu lepingu salajane siis.

Seni kui eestkostjaid olid Augustuse taolised peenelt haritud kunstiharrastajad, polnud sellest luulele miskit otsekohest hädaohu, küll aga kaubist. Luule, mis oli määratud ainult kirjanduslikele mainustajale, wõõrus rahwast. See muutus kiisa ringkonna ülimuslikuks nautimisaineks. Üleüldise arwamise ja awaliku arwustuse karge tuul ei puudutanud teda. Sellepärast ei saanud taast ka terwet ja tüsedaehtusega kunsti, mis oleks oma jõuga olemasolu wõitluses püsti jäänud, ilma Rooma miljonääride arstiabita.

Augustusele järgnesid palju madalamal kunstipinnal olemad metseenid, kes nõudsid kas ohwrit oma auahnukselle wõi rahustust tui munud närwidelle. Luule lastub meeliskluse ja rõweduks. Keisrite ajajärgu luuletajate olemasoluwõitlus on juba raske. „Näljane luuletaja“ — see on üleüldine kõnekään, ja sellega mõeldi mahatäinud, luutõhna inimwarju, kes rikkaste ümber hiilib ja nende ees roomab,

et meelislewa pühenduse või nüruse epigrammiga neilt kõhutäit välja manguda.

Selle armetu, langenud põlwega lõppes antiikaja valdavate eeposlaulike uhke tõug.

Keskaja kirjandust, mis nüüd järgnes, võiks meie waatekohalt jagada kahte suure rühma: õpetatud ja rahwapärane, millest esimene harilikult oli ladinakeelne ja teine praegusel keelal ning pääasjalikult ajaviitets määratud.

Kuigi waimuliku kirjandust täielikult äriandaks ei või pidada, siis ei tule majanduslikku poolt ometi mitte arwest unustada. Nii mõnedki keskaja usuteadlikest kirjutustest on sündinud raswase toha saamise lootuses. Haridus oli kapital, mida võis wahetada kõlilewa kulla vastu, nagu on nüüdki lugu teadusliku tööga.

Renessaanssi ajal hakkab see ikka enam ja enam välja paistma, ja ei või muud kui ainult imestleda, kuis tolle aja kirjamehed omi rahaasju oskawad ajada.

Petrarca, too Laura unistaw armastuslaulit, wiib ses suhtes ometi kõigilt võidu. Ta muretses eneselle pisapääle kogu rea jõu- maametid, mis ei kõhustanud teda millekski, kuid tegid ta ainult rikkaks ja rippumatuks. Mitte ainult kirikut, waid ka ilmalikelt wõimumeestelt oskas Petrarca raha pigistada. Kord oli ta Corregio juures Parmas, kord Visconti juures Milanos, kord jälle Carrara juures Paduas, kes kõik wõistu kuuljalle laulitulle mõnusust pakkusid, ilma et tema oma poolt miskit wastukohustust oleks tunnud. Ta juure nime hiilgusest oli küllalt.

Kuid kuis oli see võimalik, et renessaanssaja wõimumehed nõnda Petrarcale kingitusi ja juurepalgalisi aumini pillasid, ilma midagi vastu nõudmata? Renessaanssi üleliigne auahnus seletab asja. Saada „surematuks“ — see oli igauhe auahnus, ja sarnase keskusega wekslid välja anda wõisid just suured luuletajad ja kirjanikud. Maecenas on järeldamata jäätlinud Horatiuse lauludes, Atticus on Cicero sõbrana unaruselt pääsnud, ja Petrarca kirjade ning luuletuste kaudu lootsid Itaalia suurmehed tulewastele põlwelele elada. Pühendus või erakiri oli sarnasel puhul täiesti hääpalgalise auameti wääriline.

Kuulus kirjanik või õpetlane polnud nõnda siis oma amet- wennale mitte ainult kirjanduslik wõistleja, waid ka majanduslik häda- oht, leiwarõõwel, teda pidi teelt kõrvaldama. Renessaanssi ajal alga- wad sellepärast need häbiwäärised kirjanduslikud riid, mis tihti pole muust kui omakasupüüdest või haawatud enesearmastusest juhitud.

Nagu öeldud, renessaanssi ajal maksid kirjanikud honoraari kirik, würstid ja rahamehed. Sellepärast ei või kirjanduselt eriti suurt ise- seiswust nõuda. Teda võiks iseäranis wõrrelda meie aja partei-aja kirjandusega.

Ülemaal mainitud komme, kirjanikupalka kõrgete ametite ja paju-
tite näol maffa, jatkub weel kaua sellegi järele, kui trükitunst on üles-
leitud ja raamatuidostem publikum sündinud.

Ludwig XIV. ajajärg erines ses suhtes väga wähe renessaanssist
ja jannanegi kirjanik kui Racine, keda loeti kogu haritud maailmas,
oli sunnitud oma sissetulekuid pensionide näol saama — mis, tõsi
küll, olid üieti rikkalikud. Ta oli mitmes waimulikus ametis, kuigi
ilmalikuna isikuna muud ei wõinud teha, kui ainult palka wastu
wõtta. Samuti oli ial hulk kuninglikke ametid ja aanimi samade
töökohustustega. Alalookirjanikuna sai ta m. j. 1.000 Louisdore'i.
Bisaks sai ta kuningalt otsekohest kirjanikupalka 2.000 franki aastas
ja samuti aadelismehena (gentilhomme ordinaire) weelgi erilise kuning-
liku paju. Kuid sellepärast oli ta ka kohustatud oma kannelt kuni-
ging õue mõjumeeste käsu järele kõlistama.

Alles need muutunud olud, mis järgnesid Brantsuse rewolut-
sioonile, tegid lõpu neile würstlikele pajukitele ja asetajid kirjaniku
teistfugusesse wahekorba publikumiga.

Oleme ülemaal jälginud üht süsteemi ja selle arenemist keskajalt
kuni uueaja loidikuni. Siirdugem nüüd teise süsteemi eritlusse ja
mingem jälle tagasi keskajale.

Need kirjanikud, kes siis rahwapärast loomingut harrastajid,
olid teistfuguses wahekorras publikumiga kui duelaulikud. Loomulikult
wõtsid nemadki annetusi wastu, wahel ka ametid würstlikelt isikuist,
kuid omis teostes olid nad ometi sunnitud laiemale lugejatekonnale poole
pöörama. Wõtkem siin näituseks Brantsuse kangelasluule, laulud
Kaarel Suurest ja ta kaaslastist.

Wanemas luules ei puuduta lauljad. (trouverid) weel majan-
duslike asju, arwatawasti sellepärast, et nad siis olid alles nende
põrgete herrade teenistuses, kellest laulsid. Nad said siis sama ülal-
leo, mis muugi pere. Kui trouver takti tundis, walis ta oma laulu
pinest muidugi losiherra ja ta esiwanemete wägitoad. Sel wiisil on
aäit. Roland nähtawasti mõne iseäranis agara laulja abil eneselle
nõhjuseta saanud nii hiilgawa nime.

Kuid peatselt laienes harrastus selle kunsti wastu laiematesse
hulkadesse ja ühtlasi kaotas Kaarel Suur huwituse. Trouver rändas
külast külla ja korjas eneselle päätoidust publikumi wabatahtlikest anne-
test. Sellepärast manitses ta omis laules tihti ka helduselle. Kuna
luuletaja ja laulja oli üks ja sama isik, tuleb publikumi annetusi
pidada samuti ka kirjaniku honoraariks.

Uue publikumi maitse mõjus ühtlasi ka laulude fassu. Talu-
poegadel ja kodanikel oli lõbus, tõsi küll, imelikult juhtumusist kuulda,
kuid neile näisid nood rüütli ometi tihti väga weidrad, ja kõige
paremini õnnestas nende juures see laulja, kes oskas wõimalust anda

ka tol kodanlikul arusaamisel ja terve mõistuse pilkewaimul esile tungida. Nõnda muutus Brantsuse kangelasluule ajajooksul rüütliseisuse johtaks paroodiaks.

Jutustawa luule alal on kirjanik ja esitaja ilma erandita sama isik, kuid näitekirjanduses selle vastu mitte. Kui mõni selts wõi wendlus näitemängu tahtis esitada, siis pidi ta mõne warem esitatud laenama wõi tellima uue mõnelt tuntud „luuletajalt“, nagu Jean Bodel, Rutebeuf wõi Pierre Gringoire.

Tasu mis jarnase töö eest maksti, oli hää, kuid et see harilikult näitemängu õnnestumisest rippus, siis pidi autor iseäranis orjalikult publikumi maitse järele käima. 1300. aasta paigult on pärit umbes 40 prantsuskeelset näitetükki, mis esitawad püha neitsi imetegusi. Need näitemängud on wagatsewad, täis kõige wõimatumaid imesid, kuid sellest hoolimata esitatakse neis kiriklikke ja ilmalikke wõimumehi eriti halwas walguses. Teiste sõnadega, nad peegeldawad seda ilma-waadet, mis oli omane selle aja Brantsuse wäikekodanlusele, kes just moodustas nende näitemängude pääpublikumi.

Kui XVI. a. j. püsiwad teatritrupid tekkisid, sai ka näitekirjaniku kutse otse ametiks. Nõnda oli Brantsuse kirjanik Hardy ühe trupiga lepingu läbi seotud ja ta oli kohustatud iga aasta sellele teatud arwu näitemänge kindla maksu eest kirjutama. Inglise näitekirjanikel pole wist jarnaseid lepinguid olnud, kuigi Shakespeare, kes ise oli näitleja, muudugi ainult oma teatri jaoks kirjutas. Wiiewaatusliku näidendi hind oli a. 1600 umbes 5 naelsterlingi; selle järele tõusis see taks nobedalt, nõnda et 15 aasta pärast juba 20 naela oli. Kuid seegi summa pole suur, kui wõrrelda näit. praeguse Brantsuse näitekirjaniku honoraariga. Wahe on ainult selles, et kui nüüdisaegne kirjanik kõige rohkem ühe wiiewaatusliku näitemängu aastas walmis saab, siis tolleaegsed kirjanikud neid otsekui käitset raputasid. Nõnda kirjutas näit. Decker aastal 1599 terweni kahesja wiiewaatusliku draamat. Kirjanusliku wiimistluse nõuded polnud siis weel nii suured kui nüüd.

Ülemaal mainitud madalate honoraaride põhjuseks oli kõige päält see, et kirjaniku omandusõigust kuidagi kaitseta ei wõidud. Iga wõistlew näiteseltskond wõis teisele müüdnud näitemängust warguse wiisi ära kirja muretseda. Polnud jeadust, mis selle etendamist oleks tahtistanud.

Kuid juba Shakespeare'i ajal hakati ometi ka teistjuguist honoraari maksmise wiisi tarwitama. Pääle kindla põhimaksu sai kirjanik osa ka esimeste etenduste sissetulekust. XVII. a. j. sai see wiis üleüldiseks nii Inglise kui ka Prantsusmaal, ja kuna suuremad teatrid oma kasu seisukohaltki teiste omandusõigust hakkasid austama, siis tõusis näitekirjaniku honoraar XVIII a. j. juba tuntawalt. Voltaire, kes raamatust dieti midagi ei saanud, teenis suuri summasid näitemängudega.

Selle wästu kestis aga dieti kaua, enne kui kirjanik wõis raamatukauplejat ja trükkijat sundida misksugust tasu maksma trükitud teoste eest. Sellesse mõjusid mitmesugused asjaolud. Ühelt poolt oli raamatuid ostew publikum liig väike ja trükid nii pisikesed, et ainult trükitulu waewalt tasusid. Teiselt poolt oldi veel harjutud raamatuid käsiti paljundama. Kolmandaks polnud kirjanikul misksugust omandusõiguse kaitsejeadust toeks. Kui mõni oma raamatu Venezias väljaandis, siis ei wõinud kuidagi takistada, et teine seda Roomas, Napolis või Milanos oma poolt trükki poleks annud.

Sarnase rööwtrüki ohwriks langes näit. Tassio „Wabastatud Jeruusaleml“. Ta oli saanud oma töö walmis, kuid ei tahtnud seda veel wiimistlemata välja anda. Ta küsis nõu mitmelt sõbralt ja nõnda sai teos juba käsikirjas laialdaselt tuttavaks. Kuid ühel kaunil päewal kuulis Tassio, et tema teost juba kuskil trükitakse. Ta wiis mõimjate eestkostjate abil küll läbi, et seda trükki paljudes Itaalia riikides müüa ei tohitud. Aguses aitas see abinõu, kuid kui Tassio ise aastal 1579 Ferrara hullumaja asetati, siis ei wiitsinud keegi enam ta kaitseks välja astuda. Aastal 1580 ilmus Venezias wäga lohakas „Jeruusalema“ omawoliline väljaanne. Tassio keelud kostsid kurtidelle kõrwadelle. Ja järgmisel aastal ilmus teosest terwini seitse omawoliliselt wäljannet, millest autor kõige wähematti tasu ei saanud.

Prantsusmaal polnud kirjaniku omandusõigus paremini kaitstud, eriti olid hollandlased meistrid rööwtrükkide tegema. Kirjanik ei saanud peaaegu midagi. Voltaire'gi, keda just rahapõlgamises ei wõi süüdistada, andis Genfi raamatukauplejale Kramerille ilma tasuta oma kahesajaditlise teosse „Annales de l'Empire“, millest veel kirjaniku eluajal ilmus neli trükki, esimene 7.000 ek. suuruses.

Inglismaa oli ses suhtes õnnelikum. Tõsi küll, kestis veel kaua, enne kui autoriseadus tunnustati. Näit. ilmusid Shakespeare'i ja Sidney sonetid rööwtrükkis. Kuid raamatukauplejad ja trükkijad olid juba warakult omi õigusi kaitzenud. Juba 1681 a. määrati trahw lubata trükkimise eest.

Sellest oli ka kirjanikul kasu. Juba XVI. a. j. wõis kirjastaja talle piisut tasu maksa. Honoraar kaswis selle järele, kuus lugejafond laienes. Ka ses suhtes on Inglismaa wist teiste ees sammunud. XVII. a. j. muutus lugemine üldeliselts harjumuseks, wäikesed trükid paisusid suluriks, autori honoraar tõusis ühes nendega nii kõrgeks, et kirjanik oma sulest wõis ära elada, ilma würstliku armuannita.

Esimene tutsekirjanik nüüdisaegses mõttes on Walter Scott. Juba ta teisest romaanist „Guy Ranneringist“ läks kolme kuu jooksul kolm trükki laiali, ühte kokku 7.000 ek. Esimene trükk lõppes kahe päewa jooksul. Kirjandusliku tööga teenis Scott würstlikke sum-

majid. Romaanest „Ivanhoe“, „The Monastery“, „The abbot“ ja „Kenilworth“ sai ta 15.000 naelsterlingi.

Muutunud majanduslikud olud, sõnawabadus, lugemistarwe laiades rahwahulkades ja rahwuswaheline autori omandusekaitse on selleks kaasa mõjunud, et kirjaniku aineline seisukord wiimasel aastajal igal maal tunduvalt on paranenud. Suurrahwaste juures on see arenemine otse hiigla ulatuse wõtnud. Suure rahwa suur kirjanik pole mitte ainult waimlise mõttes oma tööga enesest jälgi jätnud, waid niisama ka aineliselt. Kirjaniku kutse on niisama miljonääre lüüritanud kui iga praktiline tegewus. Nii lohutaw kui see on ühest poolt, niisama kardetaw on see olnud kunsti seisukohalt. Sest kirjanusega ühendatud äritegemine on kutsunud esile ääretu karja kunstispekulante, kõmu-kirjanikke ja wabrik-ettewõtjaid, kes kõike ainult sissetuleku seisukohalt on hinnanud. Ja — nad on oma ainelise eesmärgi weelgi kindlamini saawutanud, kui tõelised loojad oma teetud palga!

Wäikese rahwaste juures on see arenemine selle wastu ainult häd ja ärelust toonud. Kirjanikkude honoraar on harwa wõimaldanud waimupursuiks saamist wõi äriajamist kunsti nimel, selle wastu on ta aga küll pakkunud inimlikumaid elamistingimusi kui warem. Ja seda just haritud poolwäikerahwaste juures, kelle kultuuriline elu juba teatud piiswuse on saawutanud. Kuid ka siin on küll alati kurbi erandid kõige suuremate annete puhul. Me teame küll, et näit. Ibsen pärast wiiekümneaastast elutööd miljonäärina suri. Kuid ühtlast teame ka, et jessamas Norras näit. Knut Hamsun weel hiljuti aastate laupa wiletsalt läbi pidi ajama, hoolimata omaist juurest toodanguist ja üleilmlikust kuulsusest.

Sellelaadiliste nähtuste ühejoodulise kordumise tõttu on haritud väikerahwad wastuwaiblemata otsusele tulnud, et kirjanikke ja muid kunstnikke kogukondlikult wõi riiklikult peab toetama. See tasub enese kultuuriliselt ja rahwuspoliitiliselt täiesti ära, kui asja objektiivilt hinnata ja inimarmastuse wõi anderikkuse austuse seisukohta weel arwesse ei wõta. See on kultuuriliselt mõtlewa rahwa õige ja kasulik majapidamine. See aitab kogu rahwa kultuurilist tasapinda märksalt tõsta, mis riigi elus nii fiksemiselt kui rahwuswaheliselt pole ükskõik, eriti väikerahwaste juures.

Tähtis on ainult, et selle juures neid ebakohti ei korrataks, mis ülemal esitatud kirjanikkude toetamisüsteemides nii tihti tähele paneme. On tarwis, et toetus oleks õiglane, laadilt demokraatlik, wõimaldaks loomingut ega muudaks kirjaniku waimliselt orjaks.

Kirjanikupalga tunnustamine on juba paljude väikerahwaste juures seaduseks saanud, nõnda meie lähematel naabritel, kolmes Skandinaawia riigis ja Soomes. Teatawasti annab Daanis riik

aastas umbes neljakümnele kirjanitule palka, ja kui teistes ülemal mainitud riikides see arv mitte nii suur pole, siis võimaldab palk omelt paremate andide waba loomistööd. Selle poole peawad kõik edumõistwad rahwad püüdma.

Lõppeks, misjuguised on olnud Eesti kirjaniku ainelised elutingimused meie kirjandusloo kestel?

Arwatawasti pole meil kunagi olnud ametipoolset rahwalaulikut, kes selle elukutsega eneselle ülalpidamist oleksid teeninud, wähemalt mitte pärast Lembitu aegu. Meie ei tunne omi rändawaid trouberid. Meie rahwalaulik oli asjaarmastaja, kes ei loonud palga pärast. Minus honoraar, mis ta saada mõis, oli see, et firmestel ja jaanipidudel õlletruus wähest kõige eesmält temale ulatati, et ta laulmisest kuiwa furku mõis lasta.

Griceelse ülimuste klassi tõttu ei mõinud meil ka õnelaulikute jesisust sündida. Isand ei hoolinud orja laulust. Minge kalburus eestiseelse õneluule alale amaldub wähest ainult Tallinna gümnaasiumi professorite pulmalauludes. Wiimaseid telliti Salemannilt ja Brocmannilt ülimuste pulmadeks, nagu omapärast, barbaarist lutsust. Kas autorid nende eest mingit tasu said, pole teada.

Eesti kirjandusloo esimestel aastasadadel ei mõinud kirjanik mingisugust tasu oma töö eest lootagi. Ta oli ainult asjaarmastaja. Tihti maffis ta isegi trükitulud omast taskust. Nõnda sündis meie aja, nõnda ilukirjandus.

Minust erandit pakuwad wähest juba warakult mõned waimulikud ja kõige alamat sorti rahwakirjanikud. Võib ju oletada, et need üksteist julemest, kes „Jenowewa“ loo pärast Strengwaldi weel igauks oma kord Eesti keele tõlkisid ja lugematuis trükes välja andsid, jeda mitte ainult kirjandusliku asjaarmastuse pärast ei teinud. Sedasama võib öelda waimulikkude wärsilde ja palweraamatute sepiitsejate kohta. Wähemalt on meil teada üks katehismuste ja kirikulugude kirjutaja, kes juba enne ilmasõda iga aasta paarkümmend tuhat rubla oma käsitööga teenis. Millestki sarnasest ei mõinud unistada need kirjamehed, kes wähegi nõudlikumad oma ülesande wastu olid, nõnda ka näit. esimesed Piibli tõlkijad.

Et emakeelne haridus taastatud oli, siis ei mõinud isegi koolikirjandus, mis harilikult ta harrastajatele tullalätteks on, midagi sisse tuua. Sel põllul on lõiganud ainult mõned Eesti keele õpiraamatute, kirjanduslugude ja frestomaatiade kokkuseadjad. G. R. Jakobson sai oma lugemisraamatu eest, ajajärguga wõrreldes, dieti kõrge honoraari, nimelt 2.000 rbl. Samasuguse summa sai ka R. Kallas „Mõistliku rehtendaja“ eest.

Alufirjandus aga püüis lüua aega täiesti waeslapse seisukorras. Kreuzwald ei saanud „Kalewipoja“ eest, mille kallal kümmeaastat töötas, nuud honoraari, kui mõnikümmeend priieksemplaari. Juhan Liiwile maksiti „Warju“ eest 35 rbl., nowellikogu „Kümme loo“ eest 10, teiste teadete järele 20 rbl. ja jutustuse „Kõia tütre“ eest 10 rbl. Bornhöhe olla „Tasuja“ eest priieksümmeend rubla saanud, Kitzberg sai „Maimu“ eest 15 rbl., „Rätsepp Ohu“ eest wiis aastatäitu „Dewikku“ (15) rbl.), millele ise weel tellijad pidi otsima; seegi tasu oluud maksja arwates „kuulmatu“, antud ainult eriti hää jutu eest. „Punga-Mardi“ eest sai Kitzberg tasuks 300 „prii“-eksemplaari, mille pa-beri ja trüki ta ise pidi tasuma! Ometi, see tõi sisse terweni 60 rbl. honoraari. Teise trüki eest sai aga autor ainult 30 rbl. Wilde oli juba kaunis tuttaw, kui oma pikema jutustuse „Kats sõrme“ „Postimehele“ selle soowiga awaldamiseks usaldas saata: „Oma töö eest tahan ma ainult selforral piisut tasu, kui see lugejatele meeldib“. Wilde hiljemast ainelist kitsikust teab igauks. Ta on järelejätmatu ja taganematu waeluse warju pildistanud laastus „Söber“.

Sarnaseid näiteid wõiks lõpmattuseni tuua, kuid eht jatkub neist. Gesti lugejafond oli wäike ja wäheste ostuwõimuga. Kuid sellest hoolimata wõis ta ometi wõrdlemisi hästi üht kirjandustegelaste liiki ülalpidada, nimelt kirjastajaid ja ajalehewäljaandjaid. Me teame, et needjamad kirjastajad, kes raamatu eest kirjanikule 10 rbl. honoraari maksid, sajatuhandelite ärideni tõusid. Me teame ka, et wäljapaistwamad lehed kõik enamwähem jõukaks läksid, kuid ühtlasi teame, et Grenzstein Juhan Liiwile kui toimetusliikmelle 8 rbl. kuus palka maksis ja „Walgus“ koguni 5 rbl. pakkus!

Kui käesolewal aastafajal, eriti wiimasel aastakümnel, Gesti kirjaniku seisukord on paranenud, siis on selle põhjusiks ühelt poolt rahwa kultuuritõus ja ainelise jõukuse kaswamine, teiselt poolt aga kirjanikkude teadlikum enese kasude kaitsmine. Mõlemas sihis on meil ees weel suured edenemismõimalused. Kuid kui need mõimalused ka kõige eeskujulikumalt wõidakas kasutada, siis ei pääse meil kirjanik iial sesse seisukorda, et ainult oma loowa tegewusega ära suudaks elada. Tal õnnestaks see ainult ajuti, ta wiiks läbi üksi kompromisside abil, ohwerdades sellele katsele oma tööde kunstiväärtusest ja enese inimlikust eluõnnest.

Toetagu teda ses wõitluses ühiskond!

Ninetel Friedebert Tuglas.

Waimuelu ainelisest probleemist.

Saatustest troostitam sündida
laulikut Gestiis.

Laulame tundes, et warakult taome,
süia neetud soo süise waome....

G. Suits.

Need luuletaja read olid kord terawamad torfama minu süidamesse.

Ja teine püst, mis mälestusest ei kustu, oli see, kui nägin hulga aastate eest meie üleiluliselt tunnustatud luuletajat J u h a n P i i m i W a n e m u i s e eeskajas paberosšijuppide pajast otsimas pikemat juppi suitsetamiseks. Seda p i d i tegema inimene, keda meie armastame ja kellega p e a m e uhkustama, ja kelle loomus oma elukäigu lõpetas pikas-küües, olgugi kulunud. Mäletan, sääljuures naersid mitmed, kelle pääd väljaspoolt olid hästi kammitud, kuni tuli K a r l M e n n i n g, wiis lauliku läbi pilkajate ridade ning pakkus paberosši.

Siis murdus midagi minu kurgus ja filmis, sest see oli neil päiwil, kus mõistsin jeda saatuse mängu, käies ringi, süda ja nooruke pää täis kõige suuremaid tahtnisi, aga taskus polnud kunagi kopikutki, et osta huwitawat raamatut, mida pöökendel filmitsefin ahnel pilgul.

Lugesin tol korral ja õppisin pähe D. Weiningeri filosoofilisi targutusi tuhandate tsitaatidega. Ja teadsin, et Weininger need kirjutanud peaaegu poisikese põlwes, kus meist suureni osa paremaid noori inimesi peab sellega leppima, et maitsewad ja imestawad meheeni oma rõskes toanurgas „wäga huwitawate“ raamatute päälkirju — suurte firmade raamatute kataloogide järele, mida wõib muretseda ilma rahata. See wiimane lõbu oli, mäletan hästi, üks iseloomulikumatest fättesaadawatest w a i m l i s t e f t lõbudest minu tolle aja tutwus-konnas.

Kui aga meie noorpõlve tööd ja arenemist tullaſe hindama, siis muidugi ſellelt ſeiſukohalt, nagu oleks olnud kõi waimuelu wiljaſalwed ſinu ees awatud, ainult kaſ ſinul küllalt tahtmiſt oli ſeda ihata ja küllalt pään otſaſ ſeda mõiſta, ühe ſõnaga: miſ ſina, noor-mees, Weiningeri ehk teiſte ſarnaſte kombel kogu ilma filoſoofiliiſt literatuuri weel läbi pole uurinud omaſe kindla ilmawaate ſaamiſeſ.

Weel ükſ märkuſ. ükſ meie keeleteadufe doktor, keſ noores põlweſ mõndagi kirjutas ja wäiſeſe aja P. ülikooli juures õpiſõuna töötas, jatkas wanemas põlweſ ſellega, et iſtuſ ſuures äriſ ja lõikaſ ſiſſetulnud kirju lahti ning tegi muud ſelleſarnaſt kaſuliku tööd, kuna teadufe mees temas kuſtuſ.

Sarnane on meie waimuelu ſaatuſ: ei ſaa küpſeſ meheſ, ſellelt küpſet tegewuſt wõiſ nõuda, aga nõutakſe, ſeſ e lu nõuab. Ja nõudjad iſe on pääliskandſed, ning nende nõudmine on pääliskandne.

Sellelt ſeiſukohalt tahtſin mõned read kirjutada wiimaseil päwil ajakirjandufeſ tutwakſ ſaanud „kirjanikkude palgakuſimufe“ puhul.

Meil tohiſ üleüldiſelt küllalt ſelge olla, kuidas kõrgema ſiſtemaatiſku haridufe ſaamine Geſti noorſool aineliiſelt äärmiiſelt raſte on ja ſuuremal hulgal, lõpule lähenedeſ, tööjõu ja elawufe halwab.

Oli kord aeg, kuſ meil kõrgema haridufe järele kae wälja wiſid ſirtada õige wäheſed kõrtſmikkude, piimarentnikkude ja teiſte maa ning linna jõukamate meeſte pojad. See oli ajal, kuſ madala haridufeſe Geſti ringkondadeſ nõudmiſed haritud meheſt olid wäiſemad ja haritud meeſte kaaluſam iha polnud tihti kangelſti niiwõrd w a i m u e l u l i n e t ä i u ſ e l l e p ü ü e, kui rahwa ſilmis hääkſ ja kõrgeſ kiiſetud kirikuõpetaja, tohtri wõi adwokaadi kutſe, millega noore rahwa ridadeſ „kõrgeſti“ wõiſ rikkakſ jaada. Kõrgem hariduf oli tol korral hääkſ abinõukſ haljale ofſale jõudmiſeſ ja ſelle juures polnud waimueluline ſüwenemine oma eriteadufeſe kangelſti nii tähtis kui diploom ja ſee haridufeluline käſitöö, mida diploom wõimaldaſ.

Need olid Geſti haridufelu lapſepõlwe läperdamiiſe päewad, millele nüüd järgnenud on ſootu nõudlikum ſilmapilk. Meie rahwas on haridufeliſult kiirelt kaſwanud, majandufeliſult oleme kogu wõtteſ tubliſti kojunud, riikliiſelt oleme püſti jalule ajanud.

Kõige muu kõrwal on ka meie waimuelu nõuete horiſondid laienenud niiwõrd, et ſeda kangelſti ei ſuuda enam täita tuuma ja hingega ühekiſlgne ja puine õpetaja-tohtri-adwokaadi-agronoomi käſitöö.

Meil on haridufeſe rühmajate ridadeſse tunginud uus tüüp noori, keſ pole õigustaſ ſelleſ mitte ainult iſa rikkufe päraſt (nagu warem tihti õigeſ peeti) waid et tal ſelleſ janu kuſtutamata ja et tema

loomuomadused waimutööks on ehk kaugelt kohasemad, kui mõnelgi rikka mehe pojal, seda ei tea misjuguiste polsterdatud pilbaste pääl kõrgemast koolist läbi aidatakse wedada ja liikata.

Kui warem kümnete wiisi kõige ilusamaid waimuandeid meil künnipoiste päädes abra taga surmale suitusid (eks me mäleta J. Wiwi Willu õhkamist: „kui seda metsa ees ei oleks!“), siis tungib meie põlwe noorus kõige suurema õigusega läbi selle metsa, sest mis moodi saak-
sime teisiti ette kujutada waba Eesti kultuuri! Metsa taha ei tohi seda ometi mitte jätta!

Ja see ongi see tüüp, kes tahaks hariduse wiljasalwede juure pääseda, et jäält ammutades midagi oleks, mida meie hariduselu tüte laialiste nõuete horisontide piiridest külwata. Kuid see tüüp on aineliselt ilma tuge deta, on nagu sõjariistuta wäeosa, tallelt ainult as-
jatundmatud woiwad wägitegusid oodata ja tahta.

Etalik on arwamine, nagu pöeks noorus mingisuguse waimlise saamatuse ja tühjuse käes, mida õhutab pörnitsew pesfimisim.

Tarwilik kriitiline optimisim ei tohiks puududa, et mõista tingi-
must, mille kätes praeguse põlwe nooruse waimlised püüded kiratseswad. Siis ehk mõistetakse ka praegust noorsoo häält, mis walitsuselt toeta-
wat kätt nõuab mitte ainult tehnikulle ja kutseharidusele ning sookui-
matusele, waid ka filosoofilisele waimutööle, kus meil wähesed nõrku
katseid on teinud.

Siis ehk mõistetakse paremini hinnata ka kirjanikkude ning kunst-
nikkude poolt püütawat riikliku palga kawatsumi.

Daialise filmaringiga, teaduslikult ja hingeliselt hästi süwene-
nud kultuuriinimeseks saada on kõige raskem, sest see nõuab määrat-
tut õppimist ja suurt mõtlemist, aga ei garanteeri ainelist jalgealust.

Meie kirjanduses torkab terawalt silma nende autorite waimu-
elu-filmaringi kitsus. Nüüd, kus mitmeaastase wõitluse järele kirjan-
duse wormi arenemisele wäärtuslik tõuge antud, näeme tahtmatult ilusa
wormi seest wastu wahtiwat sisulist tühjust, fantaasia kehust: tunned,
kuidas inimestel puudus on sellest, millele ilusat wormi anda. Kir-
janik ei saa teisiti, kui peab meheks kujunema kõigis „Egiptuse tarkus-
tes“, olles psühholoog, mõtleja ja ilu tundja ning ka teadja. Suurem
osa kirjanikkudest on meil aga arenenud sellestama umbse, rähmatanud
tähefese walguisel, kus kogu meie waene seltskond, kes lordagi pole
saanud mahti üle „metsa“ kaugemale waatada. Ja misjuguisele
walgujelle võib pime pimedat juhtida?

Ja hirmus on nõuda, et kirjanik ainult oma annete tugewusega
midagi suudaks, ning õnnetu on kirjanik, kes arwamise wõtab, nagu
wõiks tema midagi oma lihtjast andest.

Aga kirjanik ja kunstnik, eks nemad ole kõik poole ja rohkem kui poole jõudu kulutanud igasugustes ametites. Kellel oleks olnud neist isegi lövi tahtmise juures võimalik poistkese põlves sarnast literatuuri wirna läbi uurida, nagu näit. Weininger, ehk Goethe, ehk Turgenjew, kes 20. aastastelt juba ülikooli lõpetas ja väljamaale sõitis säälsed kuulsaid mõttetarku kuulama ja oma filmaga võõrast elu nägema. See andis mehele muudugi kujunenud ilme.

Gesti kirjanik on tõmbiks jäänud wallas lapsi koolitades ehk kontoris kirju kirjutades, sel ajal, kus teised, õnnelikumad, oma mõttelendu arendasid. Gesti kunsti ja kirjanuse turg on ka nii väikene, et autor kuidagi ei saa kirjanusliku tööga paremat seisukorda luua, nagu suurrahwaste juures, kus mõnigi kehw mees oma tööde abil eneselle avaramad enesekasvatuse võimalused on võitnud.

Praegu võivad meie kirjanikud, tundmus on sarnane, kõnelda ainult hääst t a h t a i s e st ilmatirjanikkudega ühte ritta astuda; teostada võivad jeda aga hoopis sügawama ja avarama waimuilmega talendid, kelle sõnad lugejalle ei jää mitte ainult fraasiks.

Siin peab leitama tee, mis meie andeid edasi wiib, kui ei taheta mitte, et meie waimuelus ainult kustumise traagika walitseks.

Sellest seisukohalt waadates on kirjanikkude ja kunstnikkude palga probleem küsimus, millest mitte ei tuleks kergelt üle astuda. Waid tuleks tee leida, kuidas kunstnikkude ja kirjanikkude riikliku toetamist kõige otstarbekohasem oleks otjustada.

Rasmus Kangro-Pool.

Otsustawal filmapilgul.

1.

Kui Gesti kultuuri ja kunstiloomingut tahetasse elustada ning tõsta, siis ei saa ilma riisliku toetuseta läbi. Meie kirjandus, kujutav kunst ja muusika peab edasi känguma, kui ta saatuse hoole jäetasse. Meie rahwas on selleks liig väike, et eraviisil suuri andisid kasvatada ja ülewal hoida. Ta võimaldab ka tulevikus ainult asjaarmastajaid, dilettante.

Imelik, et meie — kõigist kultuurirahwaist kõige väiksem — seda algelist töde veel peame seletama, kuna see meist palju suuremale juba ammu selge! Imelik, et see veel waenulikkust, irooniat ja eitamist esile kutsub, liitati ajakirjanduse weergude, kes kõike kultuurilisse arenemisse punktawat peaks aitama ja mitte takistama!

Miski ei peaks meie furmas minewikus ometi kõigile nii selge olema, kui waimutöö tegija väljakannatamatu seisuford. Kas on tarwis veel fford meele tuletada Juhani Viitvi või Eduard Wilde seniaegist ainelise olemasolu traagikat? Kas on veel fford tarwis leinata neid kängajäänud talente ja enneaegu kirjandusest lahkunud töötegijaid, kellest tubiseb Gesti kirjanduselu?

Praegu on ajutise raha raskuse tõttu Gesti kirjaniiku seisuford parem, kui wähest kunagi warem. Raamatud lähewad ja honoraarid on wõrdlemisi kõrged. Kuid ka praegu ei saa mitte ükski ülikirjanik ainuüksi oma kirjandusliku tegewusega ära elada. Kirjaniku sissetulek on praegugi täiesti juhuslik, rippudes kirjastaja maksuwõimalusest ja muist asjaoludest. Sial ei wõi ta selle pääle lootma jääda. Ja ometi on igatihele selge, et praegune seisuford kaua ei wõi kesta, waid sellele jälle kriis järgneb, mil kirjaniitub täiesti oma saatuse hoole on heidetud.

Harilik väide kirjanikkude palgaidee vastu on see: katsugu kirjanikud läbi ajada nagu kõik muud, ära nad ometi ei sure! Tõsi, nad ei sure, kuid nad lõpetavad lihtsalt kirjanikud olemast. Igaüks neist katseb omil nooruse tormi ja tungi aastail kirjandusliku tegevusega ära elada, kuid loobub sest kavatsestest libedate kogemuste järele. Keegi ei hakka tõesti mitte nälga surema, kuid on sunnitud eneselle muud elututset otsima, kuna kirjandus ainult kõrvaltööks muutub. Minult need, kes millekski muuks kohased pole, wistlewad kuni langewad. Zuhar Witw unistas kooliõpetaja ja Aleksis Kivi kurbja kohast. Kuid nad ei kõlwanud nendegi ametite pääle!

Teine väide on: kirjanikkude palg on otse kahjulik, sest ta kõrvaldab mõttuse olemasolu eest, mis on üks kunstiloomingu tähtsaimast eeldusest. Griiti kõlab see teooria kaunilt nende juus, kel enestel alati kõht täis. Kuid nad ei taha oma waimurikkust isiklikult sugugi selle retsepti järele tõsta. Miks soowitate seda waimuhügieeni ainult kunstnikele, miks mitte kõigile, kes kuidagi oma pääd waewawad: teadlastele, poliitikameestele, ministritele, parlamendi liikmetele jne? Maerumäärt! Kas armate, et Wilde või Ritzberg paremini hakkawad kirjutama, kui nad wee ja leiba pääle pannakse? Ei, nad on sunnitud oma kunstiloomingut kõrwalasjaks jätma ja kantselei tööd tegema, nagu see ongi tõelikkuses.

On ju tõsi, et elu kogemused ja wiletsused teataval määral loomisenergiat äratawad; kuid on ka niisama tõsi, et nad seda energiat ilalgi täiel wael ei lasje kasutada. See jääb tarwitamata, kängub, ei jattu võimalust ega aega seda kunsttöösse üle kanda. Olete ülekohutised, nõudes Ritzbergilt või Gutsult kunstiwäärtuslikke töid pärast pikka ja wäsitawat ametniku päewatööd. Kunstilooming nõuab enam kui ühe mehe elujõu, ja müüd nõuate, et selleks jattuks ainult wilets ülejääat pärast kõite muud.

Pääle selle on ju iseenesest selge, et palga määramine sugugi kirjaniku elumõttluse sel ajal, kui wiimasest talle kasu võib olla, ei kõrvalda. Oma nooruse otsimise ja kirjandusliku isiku kujunemise aja peab ta ometi ikksi läbi heitlema, ilma et seltskond ta andi aimaks ja kuidagi talle appi suudaks tulla. Palg on ju ainult selleks olemas, et wäljakujunenud annil eneseawaldust võimaldada, otsekohest loowat tööd toetada.

Ei või olla energiat ilma mateeriat, waimu ilma kehata. Ei võida luua midagi suurt waimuwallas, kui selleks füüsilised eeldused puuduwad. Kui ka äärmises wiletsuses suuri kunsttöid on sündinud, siis ei pea tänu mõlgnema mitte wiletsusele, waid loowalle waimule, kes end isegi wiletsuses kuidagi on suutnud awaldada. Meie aga ei saa ilalgi teada, mis selle wiletsuse läbi oleme kaotanud.

Ruban enesel weel kord meele tuletada sõõrblust, mille juba kirjanikkude kongressil tõin. Gesti rahwalaul ütleb küll:

Ole ei leelo maasta leitud,
Maasta leitud, soõsta saadud.
Seelo tulnud taewasta,
Põõha pilwe ääre pääalta.

Kuid sellele wastu mõiks seada ühe futuristi wäite: taewast tuleb ainult kive — meteoore, lilled aga sõõrsuwad maast.

2.

Kui kirjutasin „Aja kajas“ kirjanikkude eluaegsest palgast, mille andmist ei tohiks milgil põhjusel lõpetada, siis olid mul mõttes kõige päält meie wanemad kirjanikud. Mõtlesin neid, kelle andes ükski meist ei kahtle, kelle kirjanduslik töö ühtlasi on nende elu siisu, nende saatus, nende kategooriline imperatiiv. Et nad palga saades äkki lõpetaksid kirjutamise, mida seni kõigi ebajoodjate olude kiuiste on teinud, seda ei wõi kellelgi mõttesse tulla. Neile ajutist palga määrata, see näis mulle mõtetu olewat. Sõõrbluseks mõiksin tähendada, et kirjanikkude palgad ka mujal wiist on eluaegsed.

Kuid pärast selgus mulle, et meie oludes ometi kaugemalle peab minema. Peab mõimaldama loowat tegewust just siis, kui see on kõige hädalisemalt tarwis. Palk ei tohi mingi pajuti iseloomu kanda, see peab tugema töömeest ta elu kõige loomiskrikkamal ajal. Ja ühes sellega langeb ka palga eluaegse jatkumise nõue ära.

Tunneme seni kaht äärmust kirjanikkude riikliku toetamise wiisist: ühel pool see, mis põlweneb wanast kombest, õuekunstniku abirahaga warustada; ja teisel pool äärmiselt demokraatlik püüd, kirjanikku täiesti riigiametnikuks teha.

Sgal kuningal ja würstikesel olid omad õuelaulikud ja -kunstnikud, sellele ta nagu kajanarridelegi ülaspidamist andis. Pärastpoole, „haritud isewalitsejate“ ajal mõttis see majesteetlik kunstide toetamine ka wiisakama kuju. Kui wõim monarkist rahwale edasi läks, kandus ka kunstitoetamise kohustus rahwa edustajate pääle. See põhimõte on praegusel Wenemaal, — kus vähemalt teoorias igauks ühiskonna hääks on kohustatud töötama ja töö eest ühiskonnalt palga jaama, — nii kaugelle edenenud, et riik kirjaniku palga maksab, kuid kirjanik ühtlasi ka õiguse oma toodangu kohta kaotab.

Sgatahes, mõlemad äärmused oletawad kirjanikku-orja, kelle loomismwabadus äärmiseni piiratud ja aineline olemasolu tingitud selle järele, kui hästi ta isewalitseja wõi teatud klassi soowide järele suudab kirjutada.

On selge, et Eesti ühiskond, milles ühelt poolt demokraatlik, teiselt poolt individualistlik tendents walitseb, mingi kokkuleppe nende äärmuste wahel peab leidma. Ühiskond peab toetama kirjanikke, kuid neilt mitte waimuwabadust rööwima. Ta peab toetama võimalikult paljuid, erapooletult ja ühemõrra. Ta peab seda siis tegema, kui see on kõige otstarbekohasem, ja mitte siis, kui sellest dieti enam miskit kasu pole: kui kirjanik loomiswõime on kaotanud wõi (kujutagem sedagi ette!) aastakümneid kestnud ääretu pingutusega sarnase seisukoha on suutnud luua, et ta ainelise puuduse all enam ei kannata. Lõppeks, riik peaks asja nii korraldama, et kirjanikkude palga määramine bürokraatlikul teel ei sünniks, waid kokkukõlas kirjanikkude ja ühiskonna arwamistega.

On waieldud eriti selle wastu et kirjanikud ise palga määramise puhul kuidagi kaasa tahawad rääkida. Sest palgaseaduse eelnõus on nimelt kawatsetud, et kirjanikkude oma keshorganisatsioon palgasajad haridusministeeriumile ette paneks. On ironiseeritud: kes teab, kes sinna keshorganisatsiooni satub ja siis kirjanduse saatuft otsustab! Arwatawasti on nad kõige ebatõhusamad selleks. Nii on wäitnud isegi sarnased inimesed, kes end pääläest jalatallani demokraatideks peawad. Imelik, miks nõuawad nad ometi parlamentlikku korda, kui nõnda üleüldist walimist kardawad! Kuid tegelik elu näitab, et asutawwa kofku ja pääministriks Jaan Tõnisson walitakse ja mitte paljasjalgne Karl Tõnisson. Demokraatlik arusaamine nõuab, et kogu ametkonda puutuwaid küsimusi ei wõi otsustada ilma selle ametkonna arwamise kuulamata. On ju loomulik, et kirjanikkude esitus hindamist mitte ise ette ei wõta, waid selleks asjatundja ja erapooletu jury walib. Kuid see on ta sisemise korralduse küsimus ega muuda väliselt asja.

Olen kindel, et need waatekohad wara wõi hilja ometi wastu wõetawateks tunnistatakse. Sest praegune seisuford on loomuwastane. Kui kultuuri laialilaotajad — kooliõpetajad omast tööst peawad elama, seda enam siis kultuuri loojad — uurijad, kirjanikud, kunstnikud, komponistid. Kui riigi wäljaminekud kooliõpetajate palgakaks kõigile arusaadawad näiwad, siis peab jee waatekoht tulewikus laienema ka kunstnikkude kohta. Wahe, mis oleneb kirjaniku ja kooliõpetaja sisetulekus esimese toodangu müügist, ei ole ometi nii suur. Peab silmas pidama ka asjaolu, et kirjaniku kutse lõpuliikult on nõudlikum, raskem ja närwefulutawam kui kooliõpetaja oma, ning et seda üleüldse nagu muid ametid ei wõi „õppida“.

Nahwasaadikud, täitke oma kohus Eesti kultuuri wastu!

Friedebert Tuglas.

Kartulid Ameerikast.

**Natuke kirjaniiskude-kunstiiskude riigipalgast nende
wastastele.**

Tarwitan ainult „kirjanik“, kõi see on maffew kunstiiskude ja heliloojate kohta.

Mispärast olete teie kirjaniiskude riigipalga wastu? On wäga mitmesuguseid põhjust, miks teie seda olete.

Wõib olla, teie ei ole selle tähtsa kultuuriküsimuse üle kunagi pikemalt järele mõtelnud, wõib olla, et teie usaldate kellegi teise arwamist, kes teile autoriteet on ja olete selle omaks wõtnud?

Alga kui teie olete koguni rahwasaadik, siis peate teie selles sügawas kultuur ja ühiskondlikus küsimuses isiklikult täiele selguselle jõudma, ilma toetamata partei wõi koguni muu mõjumeeste autoriteedile, muibu ei täida teie oma kõrget kutsset.

Tahaksin teiega ses asjas pisut läbi rääkida, teile selle jutuaamisega wäiksest tõuget anda.

Waadake, teie wanaisale ei meeldinud sugugi kartulid Ameerikast ega ristikhein. Eks ole tõsi? Alga kartul on nüüd see, mis meid näljast üle aitab, mis hästi meie toidumaal kasvab ja wäljameelsti jatkub. Ja ristikhein on karjapidamise alus. Eks ole?

Teie tunnistate tarwilikult kirjaniiskude-kunstiiskude riikliku toetuse, aga teie mõtlemises on mingi poolikus. Teile ei meeldi kirjaniiskude riigipalga. Teie olete mõnikord ootamata konserwatiivne, wähe umbuslikk uue wormi wastu. Ses suhtes olete teie wäga sarnased oma wanaisaga. Wanaisa ei jallunud kartulid Ameerikast. Teie ei jalli kirjaniiskude riigipalka.

Teie otjustasite küll maaküsimuse radikaalselt, aga kirjaniiskude riigipalga wastu on teil eelarwamiised endisest ajast.

Meie paneme uuele riigile aluse. Ka kultuurilistes küsimustes ei tule mitte küsida, kas mujal on nõnda, vaid tuleb neid eeldusi, mis annavad teised, täiendada süsteemiks ja neid niisamuti radikaalselt maksma panna. Tarwis on, et meie kõhe algusest püüa asustine laiale, selgele ja avaralle alusele.

Teie olete demokraat, teie olete radikaaldemokraat, teie olete, võib olla, koguni sotsiaaldemokraat, aga teie ei ole järjekindel. Teie demokraatlik on programmi järele, see ei ole veel teie weres.

Teie seisate fakti ees, et kirjanikud-kunstnikud-heliloojad oma terwe kogus on paremaks pidanud riiklikku toetust, mida teiegi olete nõus andma, wastu wõtta palga, stipendiumi ja paiuki näol, sest nad on tököspidamisele tulnud, et see meie kui kõige wäiksema kultuurirahwa kirjanikkude olemasolu kõige paremini garanteerib; aga teie ei tee sellest, kui tõsine demokraat, mitte omale sidumat ehk vähemalt küllaltki tähelepanewat järeldust, waid teie asute bürokraadi seisukohale, ignoreerite kirjanikkude ametiühisuse otsust ja peate õigemaks oma isikliku tököspidamise järele, wastu asjaomaste arwanist, määrata auhindu, jagada kirjanikke kategooriatesse ja lasta anda seda mitte kirjanikkude esituse kaudu riigikontrolli all, waid bürokraatliste ametnikkude kaudu.

Teil aga, kui demokraadil, radikaal- ja sotsiaaldemokraadil, ei jääks minu arwates muud kui „ja“ ütelda. Eks ole?

Teie saate aru, et meie kirjanikud-kunstnikud-heliloojad wõitleme ainult põhjusemõtte pärast. Teie wäidetel on aga maik juures, et teie tagajärgi kardate, et wast mõni teile wastumeelt kirjanik riikliku toetuse osaltieks saab.

Meie tahame wõidelda riigipalga, stipendiumi ja paiuki eest. See on jagamisewiisi eest. Kõik, mis riik annab, peab minema kirjanikkude esituse kaudu, muudugi riigikontrolli all ja haridusministri kinnitusel.

Meil ei ole, nagu näete, mitte lahuminekut toetamises eneses, waid selle wiisi.

Lüüerakondlane, sotsiaaldemokraat olles, kuidas tahate teie toetada bürokraatismi ja jääda seejuures endiseks?

Rodanlikud parteid toetawad end siin veel, me saame neist aru, individualistlikul iluwaatel, aga ka nemad kui demokraadid, hindawad kirjanikkude kogu otsust.

Nõnda siis 1) riigipalk, 2) määramine jääb kirjanikkude esituse kätte.

Need on kaks põhimõtet, mille eest meie wõitleme ja mis meie peame panema ses asjas oma kultuuri aluseks.

Aga veel ühe kolmandama põhimõtte peakime enne õigeks tunnistama, sest see eeldab kaks teist.

Kuidas waatate teie kirjanikkude-kunstnikkude-heliloojate pääle? On nad ühiskondlikult ja riiklikult tarwilikud wõi ei ole? Et on, feda näitab juba praegune riiklik toetus.

Uga edasi. Mis on kirjanik-kunstnik-helilooja?

Ärge mõtelge seejuures mind, Tuglasi, Rikbergi, Gailittit, waid mõtelge kirjanikku üldse. Teie, kui olete seaduseandja, teie ei anna ju seadust minu, Tuglase, Rikbergi kohta homseks päewaks, waid teie annate seaduse kirjaniku kohta tulewiku jaoks.

Ja mis on kirjanik, kes ta on? On weiderdaja? tola? uhkuseasi, isiklik mõnuasi?

Ja mis on kirjanus, kunst? Uhkuseasi? Isiklik luksus? Wõi käib jotsiaalsete nähtuste walda?

Eks ole nii? Kirjanik-kunstnik on oma rahwa, tõu loomisjõu awalbaja, selle põletispunkt, selle kokkuvõtja ja ilmutaja. Ta on prohwet, ta on kaskwataja.

Waadake, kui teie lihtsuse pärast kirjanikud, kunstnikud, heliloojad oma rahwa suurteks õpetajateks, kaskwatajateks tunnistate, mida need ikka kõigis aegades on olnud, siis on teil kerge kõiki teisi järelburi teha, millest ülewal sai kõneldud.

Ja mis teeksid tuhanded riigikaskwatajad-õpetajad, feda peate ülewal, kui ei oleks Homeroft, Shakespeare'i, Schillerit, Kreuzwaldi? Wõi olete paratamatu pessimist oma rahwa kohta, olete oma rahwa ja tõu waenlane, kes ei usu, et ka Gesti wõib anda tulewikus geeniusi, kes üldinimlikus kultuuris wõiwad tähendada Goethet?

Kas teie ei ole mitte landeswehrlaste käest jarnase ettekujutuse ja usu oma rahwa kohta saanud? Kui teie nii mõtlete. Uga miks wõtate siis Gesti ülesehituse tõöst osa? Teie koht oleks mujal.

Ma tahaks hää meelega kuulda teie wastuwaidlusi, mis on kaaluwad. Wõi ühinete teie mõne ajakirjaniku, kunstideofakonna ametniku wõi koguni sõjatsensori M. Kana („Postim.“) kaalumata paradoksidega? Olge hääd, misjuguised need oleks.

Pääle põhjusemõtteliste arutuste on teil ka selge, miks osa kirjanikke, feda teie bürokraatlik jury'gi on tunnistanud ja auhinnanud, riigitoetust sel kombel ja jarnases suuruses wastu wõtta ei wõinud.

Nõnda seisab kogu küsimus koos õieti kolmest küsimusest, 1) kas üldse toetada, 2) misjuguises suuruses ja 3) kuidas toetust määrata kes on määraja.

Esimese punkti kohta ei ole waidlusi, riik on juba toetanud ja saab toetama, 5—6 kirjanikku saawad juba pajukit.

Teise punkti kohta lähewad juba arwamised lahku. Haridus-ministeerium wõttis jaks otstarweks oma eelarwesse summa (450.000), millest eisialgu küllalt oleks. Ministeeriumi-wahelises nõukogus on, see wähenдатud 150.000, millest muudugi ei jattu.

Näi näitab, et haridusministeeriumi ja kirjanduse-kunstide eelarve vahel vahet ei ole ja et need kogu käivad.

Milles aga täieline lahkimine on, see on toetamise viis ja selles, kelle kaudu seda tehakse.

Ja sellest olengi teile ülemal kõelnud. Et demokraatlikus vahariigis toetusraha edaspidi mitte enam bürookraatlikult ja vastu kirjanduse-kunstide paremat arusaamist ei tarvitata, seda võime ometi loota. Eks ole? Ja et Teie kui tõsine demokraat seda ei või lubada, seda loodame ka. Kas tõhime loota?

Tartus, 19. jaanuaril 1920

Henrik Wisnapuu

Poeedi. Henrik Wisnapuu kiri kirjanikkude palgast rahwasaadikulle, sotsiaaldemokraatia ja taewaliidu liikmelle Tiibuse Jaagu Tiibuselle.

Wäga austet herra rahwasaadik! Lubage mulle, et ma end
kõige päält esitan. Ma olen poet. Ja minu nimi on Wisnapuu.
Olen kirjutanud lauluraamatu „Amores“. Kirikun laulmiseks mu lau-
lud küll ei kõlba, aga kui sotsiaaldemokraatia liikmelle meeldiwad
„Taliharja“ wärsid wististi.

Loodan, et Teie minust olete kuulnud wõi mind koguni näind.
Teie ei ole ju mitte sarnane rahwasaadik, kes luuletajat tühja ja lori
jutuajajaks peab ja kirjaniku protokolli-, kohtu ja mõisakirjutajaga
ära wahetab ja kes pääle „Senowewa“, „Vendawa ja Immanueli“
ja Mats Tõnnissoni tähtsaamatu midagi lugend ei ole. Teie olete
walgustet rahwasaadik, Teie kirjutate ise nagu üks W. Masing omi
„Wahelugemisi“ ja Teie nõu järele annawad rahwawanemad neile
kirjanikkudelle ja kõigile teistele elurõõmu tõstmiseks 250 grammi kuun.

Seepärast pöörangi ma oma sõpru nimel Teie poole ja tahan
ühen asjan Teie arwamist teada saada. Ja kui Teie senne asjaga päri
olete, siis palun ma Teid, et Teie seda asutawan kogun toetaksite.

Waadake, herra rahwasaadik, meie andsime ühe projekti asutawwa
koffu. See projekt on „kirjanikkude, kujutawate kunstnikkude, heliloo-
jate ja teadusmeeeste stipendiumi, palga ja pajuksi seadus“ wõi lüh-
damalt „kunstnikkude riikliku toetamise seadus“ ja seisab sellen, et hari-
dusminister andku ja kinnitagu wastawate ametiesituste ettepanekul
kirjanikele jne., kui nad on: 1) noored anderikkad wõi jälle tahawad
eriülesandeid teosta, — stipendium 2) wäljakujunend ja tunnustet
— pall ja 3) lõpetand wanaduse wõi haiguse tagajärjel loomise
— pajuf.

Nagu Teie väga hästi teate, herra rahwasaadik, kirjanikud, kunstnikud, heliloojad ja teadusmehed, on ideaalin oma rahwa suured õpetajad, seepärast lugesime meie neid diguslikult õpetajate liiki ja arwatsime palgaks neile esimese järgu õpetajate põhipalgaga ühen esimehe liigi elukalliduse lisaga, mis teeb wälja 1170 Gmt. Kuid lihandust ei ole.

Kuid kirjanikkude palka wõiwad saada ainult need kirjanikud, kes ei ole mingin kestwan palgalisen teenistusen, mis nende tegevust ei wasta.

Teie teate väga hästi, et kirjandus-kunst on ühe rahwa suurim (s. o. kõige suurem) kultuuri warandus, aga ka sarnane töö, mis tegijat ei toida, naiste ja laste pääle ei saa mõeldagi.

Teie teate ka, et Suhan Wiim nälgiden oma terwisest ilma jäi. Nagu olen kuulnud, tunnete Teie ka kirjanikku A. Ritzberg'i — te olla koguni ühe nurga mehed — ja teate, et see mees päewad otja pangan pidi istuma ja surnud kantselei tööga ennast elatama, seepärast ei saandki „Kauka jumal“ parem.

Rahwasaadik Tiibuse Jaak Tiibus, sotsiaaldemokraatia ja taewaja maaliidu liige, käsi südame pääle, kas on kirjanikul digus nõuda, et ta kõht juba maa pääl täis oleks, ja kas parem nälginuna wõi sõõnuna üht „Pühapäewa wahelugemist“ kirjutada? Kas on rahwalle, nälginud wõi sõõnud kirjanikud kasulikumad? Teie tarka nõu on rahwawanemad juba mitu korda kuulda wõttan, ütelge nüüd awalikult, kas olete senne asja poolt wõi wastu ja kas oleme rumalasti teind, kui meie senne asja asutawwa kogu andsime, et rahwasaadikud ja rahwawanemad seda wõiksid läbi haruta? Ja kas Teie lubate seda projekti kaitssta?

Et Teie asja praktilist külge lähemalt tunneksite, annan Teile mõned materjaalid kirjaga kaasa ja lisan ka palga projekti.

Baadage, praegu saab juba rida kirjanikke, kunstnikke pajukit, ainult Heiberg on unustet. A. Ritzberg ja Anna Haawa on laste pajukille, olgugi, et nad alles produtseeriwad ja sennega dieti palka peaksid saama. (Mina protesteerin siin nende haawamise eest riigi poolt).

Jääksid järele, kes peaksid minu arwamise järele saama kirjanikkude palka, kõige päält G. Wilde, J. Mändmets, M. Metsanurk, Tammsaare, Tuglas, Under, Suits, Grünthal, Luts ja wast weel mõni. Igatahes mitte üle kümne!

Nendest on elukutselised kirjanikud ainult Tammsaare, Tuglas, Under, teised on kõik alles kohtadel ja üksikuteist, nagu Suits ja Grünthal, ei ole mitte arwata, et nad lahkusid.

Kellel peaks olema siis hirm riigi kassa pärast, kui kümnele kirjanikule maksetakse kuun koku 11.700 marka,

ütelge nüüd oman wastusen, herra rahwasaadit, ons see tõesti nii hirmus, ja ütelge ka, kas ei ole võimalik niipalju linnu wõi kanu rohkem kaswata, et kui riik sellepärast uut paberiraha peab tegema, et seda siis linade wõi kanade Inglismaale saatmisega kindlusta.

Herra rahwasaadit Tiibuse Jaak Tiibus, olge seekord rohkem stotšiaaldemokraatia kui maaliidu liige ja wõtke wastu minu ja mu sõpru südamlit käepigistus. Kui asi hästi läheb ja Teiega elun kord kokku saame, 1250 grammi peab olema lawwa pääl.

Tartu n, küünlatuu 5. p. 1920.

Süganu auustusen

Henrik Wisnapuu.

Tiibuse Jaagu raadio poeeside kuningale Henrik Wisnapuu

üpris väga austatud herra ja poet!

Kiidetud olgu see tund, kus Jumal Teie tarfa meelt ja mõistust on äratanud, et olete end minu poole pöörand, ka minu arvamist ühes nii tähtsas asjas, kui on kirjanduse-kunstnikkude palga küsimus, kuulda saada. Ning ei ole mitte mõelnud, nii kui mõned teised on teinud ja öelnud, et mis teab talumees tihvlijalatist ehk üks Worbuse mees kunstist ja kirjandusest. Ja ei ole Teil teps enam waja end mulle esitada, sest Tiibuse talu seisab keset Gestimaad, ja Gestis tuntakse, kes on Henrik Wisnapuu, kes on tulnud kui üks sädemeid pildum täht ja lendab üle taewa. Ja mis mina ise Teid vähem tunnen, seda enam tunneb Teid minu friskil abikaasa, kes on Teid Kirjameeste seltsis oma liha filmaga näinud, ühe väga mehise wäljaastumise puhul. Ja oleks tahtnud Teid sülle wõtta ja wastu rindu pigistada, waid on seda tegemata jätnud kartuses karstuserahwa ja ühe väga ägeda proua, ja selle pärast, et kas Teie rinafondid ka oleksid wastu pidanud. Ja ütleb tema, et Teie olede üks luuledaja Jumala armust, üks poeeside kuningas, ja et au, mis Teie oma kirjaga mulle olede teinud, on niijama suur, kui kuningas Saul läks Endori maale, ühe nõia naise juure, kellel oli lausuja wain, head nõu küsima, olgugi et mina olen meesterahwa tõugu ja inimesed wõtawad siiski mo kõned kuulda. Ja oleksime meie küll tahtnud juba Teie kirja auks ühe nuumwasika tappa, aga seejama oli alles wähe joodetud ja tema peale ka juba lihuniu käest käsiraha wõetud.

Ja loen mina seda nagu üheks prohwetlikuks ettekuulutamiseks ja ennustamiseks, et Teie mind rahwasaadikuks peade ja mina ei ole

seda weel mitte. Ja peaksin seda õiguse pärast küll olema, aga minu eelmine ei taha ega taha sealt mitte ära astuda, ehk tema küll, nagu igal muul inimesel, mujal paremat sehwiti oleks. Waid ootab kas weel ikka mõne ministri koha peale, wõi loodab mõnda lehenzi saada. Ja on mõlemad asjad küll lootusetu, niisid kus wanad ministrid töötawad paigale jääda, ja ministride nõukogu lehenzide asja oma kätte on wõtnud.

Ja leian mina, et seadus, mis Teie olete wolikogule ettepannud, et kirjanikud-kunstnikud peawad riigipalga peale saama, on üks väga hea ja õiglane seadus, sest kirjanikud, kunstnikud, heliloojad ja teadusemehed on meie suurimad õpetajad, ja on alati meie juures olnud, aga palga ja elukalliduse lisa ei ole nemad mitte saanud. Waid on pidanud pahmasti tallama kui härjad, kelle juu on kinni seotud. Ja palk, mis Teie neile nõuade, on väga mõõdukas, sest Teie olete ühed head haritud inimesed ja ei küsi mitte palju ette, nagu Boska Joffega tegi.

Ja on Teie asi hea ja õige ja lähed ka läbi, iseäranis niisid, kus rahutegemise järele suur sula tuli ja inimeste südamed rõõmsamaks läksid, nii et ka meie, maamehed, piimatoobi hindu kolme ja poole marga peale tõstime, seda enam, et lehmade poegimise pärast niisid suuremat piima saaki wõib loota.

Ja häbi peaks neil olema, kui nad ei jõua kirjanikke palga peale panna ning neid on kõiges kümme. Ja tunnen Teie ees auhkartust, et olete selle asja tragilt ette wõtnud. Sest kes midagi ei palu, ei saa ka midagi. Ja saab see ka olema nagu üks jõuküsimus, kas wabas Gestis on üht asja võimalik läbi wiia, kui seda tragilt aetakse.

Kuid ma olen kindel, see lähed läbi. Kellel peaks julgust olema selle wastu rääkida? Maa- ja taewaliidu mehed häbenewad seda teha, nemad tahawad haritud inimesed olla, olgugi et nad kirjanikke ei tunnista ja kirjandust ei loe. Ja lööwad käega: lasj saawad. Ja tööerakond ometi ostab tööst lugu pidada ja ei woi juba sellepärast selle wastu rääkida. Ning sotsialismokraadid hääletawad kindlasti asja poolt. Kas Teie ei ole tähele pannud, kuidas kirjandust ostma hakati, kui pahempoolne wool maal wõinust wõttis ja laiali lagunes?

Ning tõstan seepärast waljusti oma healt ja teen ropakandaali: Andke kirjanikkudele mis kirjanikkude kohus. Nemad on ka, ja on ühed suurimad rahwa õpetajad ja peawad wabats saama leiwa tööst, et wõiksid meile wabalt waimu toitu lüua. Ja meie andkem neile ihu toitu, et nemad sellest jõuaks saawad.

Teie käsitate mind kätt südame peale panna ja wastata, kuidas parem on üht pühapäewa wahelugemist kirjutada, nalginuna wõi sõnnuna, siis pean ma küll tunnistama, et kirjutada on hea, kui mulle mo abikaasa midagi paremat on walmistanud ja ma ara waimu toe-

tufeks ka ühe pisikese samogoni olen võtnud, mis on ilma selle jeebi-
fiwita, eratellimise peale valmistatud ja tuleb väga kalliks. Aga mina
arwan, et niisugused löbud jääwad Teile, päriskirjanikkudele ikkagi
üheks kättesaamata magusaks unenäoks, ka siis kui Teie riigipalga
peale jaade.

Sest mis tähendab selle kõrwal Teie riigipalk, kui üks kint- ja
rättsepa sell, kes tahab kõhu täis süüa, nõuab 100 ja 140 marka
päewas. Ja ühe tühise karjalüdrufekesele määratud juwepalk on
1000 marka ja talwine moon. Mõtelge moon.

Aga Teie loete end koolipapadega, bardong, õpetajatega ühe-
wääriliseks, kes on harjunud nälgima, nagu Teiegi.

Ja küsite minult, kas on kirjanikul õigus nõuda, et tema kõht
juba maa peal täis oleks?

Teadagi, et on, sest see jumalik säd ei tee kedagi söönuks. Aga
on küll inimesi, kes ütlevad, et raswasöödud peaja ju teha selle laisaks,
ja väga paljud ning suured kunstitööd olla nälgides loodud. Nii
kui ka lihawatel perenaistel sünnitamine kergemine minewat, kui moo-
naka naistel. Aga mina mõtlen: riik täidab küll oma kohut ja mää-
rab Teile selle pisikese palga, kolmanda osa sellest mis üks kintsepp
teenib, aga Teie ei saa sest nälginisest ikka mitte lahti. Aga Teil on
siis see võimalus oma töid linna waliku järele, kas täie ehk tühja
kõhuga. Sest Teie saate olema kui Wene ametnikud endisel ajal:
29-dal anti palka, aga 30-dal algas see läbiotsimine, kas kuskil wes-
titasus naela leiwa jaoks peent ei leidu. Sest Teil pündub see kunes,
majandusline meel.

Ja olen ka Teie mõttes toimetada tahtnud, hoost ette pannud
ja linna sõitnud, seda Teie ametiwenda juweerima. Ja oli tema ka
väga kurb, et see „Kauka jumal“ ei ole parem saanud. Aga weel
kurwem oli tema, kui kuulis, et tema mitte nende kümne hulgas ei
ole, kes riigipalga peale peawad saama, sest et tal on „kõht.“ Ja
kes kõha peal, peawad sest heast asjast ilma jääma. „Kõht küll ja palk“
ka, aga on nad siis ka selle palga suuruse järele küsinud ja kas 65
aastasel mehel, aastate koorm seljas ja jooksa jalus, ka raskeks ei
lähe päew päewa kõrwal, jõuad wõi ei jõua, sinna „kõha“ peale seda
„palka“ teenima wantisida.“ Kuid palga ja painu lootusel ei wõivat
weel kõhta käest anda.

Ja sirutas käe wälja ja andis mulle lugeda, mis ta hiljuti
kuskil mujal oli kirjutanud:

„Kui keegi, siis tean mina seda, mis see kirjanikule tähendab
„kõha peal“ olla, paremad hommikused tunnid, millal waim wärsk,
fuiwa kontori töö peale ära tarwitada ja siis wäsinult koju tulla ja

weel loomat tööd teha tahta. Kuis saab midagi suuremat, ülevat luua, kui vabadust ei ole oma tööse süveneda, teda siis teha kui hund kutsub, waib peab jätma kõi ja oma leivatöö juure jooksuma ja sealt tagasi tulles uuesti mõtteid kokku korjama: kuhu ma viimati jäin? Sellepärast me ka kõi, wäljaarwatud mõned, nagu Tuglas ja Tammsaare, muu suuremaga walmis ei saa, kui mõni aasta jooksul mõne väikese laulukese ja nowelliga. Kes enam püüab, see enam saab siis ka selle järele. Olen alati öelnud: kes Gestis võib olla kirjaniik, see peab olema, kui tal anne olemas, rikka mehe poeg, et kooli ja ülikooli muredeta võib lõpetada, et ta neist kui noor raut, juba tümaks tehtud ja halli peaga ei pruugi wälja tulla, et siis paariks aastaks maailma võib waatama minna, et tagasi tulles anduda kirjandusele, oma lõbu pärast."

Ja mis ta muud weel ütles, jätan rääkimata.

Herr Wisnapuu, ma olen nüüd ses asjas küll ropakandaali teha katsund, aga paraku mitte omal tuntud toonil; pagan võtku, ei saa tõsisel asjas nalja heita isegi

Tiibuse Jaak.

2025

